

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 เอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต

1.1 ความหมายของการพัฒนาคุณภาพชีวิต

คำว่า "การพัฒนาคุณภาพชีวิต" ประกอบด้วยคำ 2 คำคือ การพัฒนา กับคุณภาพชีวิต เพื่อช่วยให้เข้าใจคำว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตดีขึ้น จึงจะพิจารณา คำ 2 คำตามความหมายของแต่ละคำเสียก่อน

คำว่า "การพัฒนา" (Development) เป็นคำที่ได้รับการกล่าวถึงและปรากฏอยู่ทั่วไปในวงวิชาการและวงปฏิบัติการ ซึ่งท่านผู้รู้ต่างให้ความหมายไว้แตกต่างกันเช่น

สัญญา สัญญาวิวัฒน์¹ ให้ความหมายไว้ว่า "การพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง มีการวางแผนแน่นอนกำหนดไว้ล่วงหน้า ซึ่งทิศทางที่กำหนดขึ้นจะต้องเป็นของดีสำหรับกลุ่มคนหรือชุมชนที่สร้างขึ้น "

ทิตยา ลูวรรณชฎ² ให้ความหมายว่า "การพัฒนา คือ กระบวนการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยการคัดสรรทรัพยากรของสังคมเพื่อการเปลี่ยนแปลงที่จะให้บรรลุเป้าหมายที่สังคมนั้นได้เลือกสรรแล้ว ด้วยการควบคุมอัตราการเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ "

¹สัญญา สัญญาวิวัฒน์, การพัฒนาชุมชน (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2523), หน้า 5

²ทิตยา ลูวรรณชฎ, "พัฒนาสังคม ขอบเขตและแนวความคิด" วารสารพัฒนาบริหารศาสตร์ 3 (กรกฎาคม 2522) : 341-363.

อนันต์ เกตุวงศ์³ ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนา คือ การทำให้เกิดความเจริญเติบโตและเพิ่มอัตราให้สูงขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงระบบเพื่อให้ระบบมีความสามารถในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และความสามารถในการตัดสินใจ .หรือกำหนดนโยบายให้เกิดความเป็นธรรม ความยุติธรรม สิทธิเสรีภาพและความพอใจแก่คนส่วนใหญ่และมีการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามความต้องการหรือสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงด้านอื่น ๆ ทั้งนี้จะต้องกระทำโดยมีการวางแผนที่ถูกต้องด้วย

ลีปพนนท์ เกตุทัต⁴ ให้ความหมายว่า การพัฒนา คือ กระบวนการที่กระตุ้นให้บุคคลและสังคมบรรลุถึงอุดมคติและความประสงค์ซึ่งบุคคลในสังคมนั้นไม่เคยบรรลุถึง โดยการเรียนรู้ไต่หาและการประยุกต์ ที่คนคิด คำนิยมและทักษะต่าง ๆ แต่การเรียนรู้เพียงอย่างเดียวก็ไม่เพียงพอที่จะพัฒนาได้ การพัฒนาต้องอาศัยวัตถุดิบ เงินทุนและเทคโนโลยีต่าง ๆ แต่วัตถุดิบ เงินทุนและเทคโนโลยี ก็ไม่บรรลุผลตามเป้าหมาย ถ้าไม่มีมนุษย์ที่มีความรู้และความพยายามเรียนรู้มนุษย์ จึงเป็นหัวใจของการพัฒนา

นอกจากนี้ผู้รู้ในประเทศต่าง ๆ ได้ให้ความหมายของการพัฒนาไว้หลายท่าน เช่น

จอร์จ เอช เอ็กซัน (George H. Axinn)⁵ ให้ความหมายว่า การพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ทำให้ผู้กำลังเปลี่ยนนั้นรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ตนปรารถนา โดยการเปลี่ยนแปลงนั้นจะเกี่ยวข้องกับความสามารภในการผลิต อุปทาน การตลาด การปกครอง การดำรงชีวิตส่วนบุคคล สุขภาพอนามัยและการเรียนรู้

³ อนันต์ เกตุวงศ์, การบริหารการพัฒนา (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523), หน้า 21

⁴ ลีปพนนท์ เกตุทัต, "การศึกษาศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม," สารพัฒนาหลักสูตร 17 (กุมภาพันธ์ 2526) : 10

⁵ George H. Axinn, New Strategies for Rural Development (Kathamandu : Sahayogi Press, 1978)

เฮ็ช โชดัก (S. Chodak)⁶ ได้สรุปความหมายของการพัฒนาไว้ว่า หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. การพัฒนา หมายถึง กระบวนการที่เกิดขึ้นเองของวิวัฒนาการอย่างช้า ๆ ขององค์สภาพ (organism) ไปสู่สภาวะที่สูงขึ้น
2. การพัฒนา หมายถึง วิวัฒนาการจากวุฒิภาวะที่ต่ำไปสู่วุฒิภาวะที่สูงขึ้น (Maturization)
3. การพัฒนาหมายถึง กระบวนการแปลงรูป (transformation) โครงสร้างและหน้าที่ (structural-function) ขององค์การอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นผลให้เกิดโครงสร้างที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและมีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้น ล้อมาอีกของสังคมแต่ละสังคมมีความอิสระมากขึ้น

นอร์แมน เจค็อบส์ (Norman Jacobs)⁷ ให้ความหมายของการพัฒนาไว้ว่า คือการเพิ่มขีดความสามารถของสังคม อย่างเต็มที่โดยไม่มีคำฝืดถึง ข้อจำกัดของเป้าหมาย ในการพัฒนาและโครงสร้างของสังคมที่เป็นอยู่ในขณะนั้น ๆ

เดนนิส เอ โกลท์ (Denis A. Goulet)⁸ ให้ความหมายว่า การพัฒนา คือ วิธีการอย่างหนึ่งที่ทำให้มนุษย์มีการดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นสุข (Good life) โดยจะต้องมีการจัดหาปัจจัยต่าง ๆ ให้มีเพิ่มขึ้น ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ มีการปรับปรุงสภาพทางวัตถุที่สำคัญแก่การดำรงชีวิต ตลอดจนมีการดำเนินการให้มนุษย์มีอิสระ เสรีจากความ เป็นผู้ตกอยู่ใต้อำนาจของธรรมชาติ ความไม่รู้ ความขาดแคลน และสิ่งอื่นที่กีดกันเขาที่ทำให้ การดำรงชีวิตขาดเกียรติยศและชื่อเสียง

⁶S. Chodak, Societal Development (New York : Oxford University Press, 1973, 12- 16.

⁷Norman Jacobs, Modernization Without Development : Thailand as an Asia Case study. (New York : Praeger Publisher, 1971) , p.9

⁸Denis A. Goulet, "Development for what?" Comparative political Studies Sage (Publication Inc., 1968) , p.299-300.

จากความหมายของคำว่า "การพัฒนา" ที่กล่าวมาแล้ว พอสรุปได้ว่าการพัฒนาหมายถึง การเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้า โดยการปรับปรุงสภาพการดำรงชีวิตไปในทางที่ดีขึ้น อย่างมีทิศทาง

คำว่า "คุณภาพชีวิต" เป็นคำที่ถูกกล่าวถึงมากในปัจจุบัน เป็นคำที่ถูกโยงไปสู่การพัฒนาชนบทเมื่อประมาณ 4-5 ปีมาแล้ว⁹ เพราะการพัฒนาประเทศนั้นไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาชนบทหรือพัฒนาเมืองก็ตาม ประเด็นสำคัญคือ การพัฒนาบุคคลโดยพัฒนาในเรื่องทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง (total human development) อาจจะถูกกล่าวได้ว่าเป็นการเห็นการพัฒนาคุณภาพบุคคลเพื่อที่จะให้สภาพความเป็นอยู่ที่ดีทางกายภาพ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านวัตถุในที่สุด¹⁰

มีผู้ให้ความหมายของคำว่า "คุณภาพชีวิต" ไว้แตกต่างกันหลายท่าน เช่น

ชัชวาลย์ โอล์สถานนท์¹¹ ได้ให้ความหมายของ คุณภาพชีวิตไว้ว่า หมายถึงคุณภาพในด้านสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง การค้าส่ง ซึ่งมีความเทียบเคียงไม่มีที่ถ่วงแน่นอนตายตัว กล่าวคือ ทุกคนหรือทุกประเทศอาจกำหนดมาตรฐานต่างกันไปตามความ

⁹ ลูเมธ ดันดีเวชกุล, "คุณภาพชีวิต", เอกสารประกอบการบรรยายวิชาสัมมนาพื้นฐานการศึกษา ภาควิชาสารัตถศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529, หน้า 9.

¹⁰ ดิเรก ฤกษ์ห่วย, การพัฒนาชนบท (กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2527), หน้า 7-8.

¹¹ ชัชวาลย์ โอล์สถานนท์, "ระบบการศึกษาช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างไร," เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการครั้งที่ 3 คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล (อัสสัมชัญ), หน้า 15.

ต้องการในคุณภาพชีวิต อาจจะเปลี่ยนไปตามกาลเวลาและสภาวะ"

ลิปพนนท์ เกตุทัต¹² กล่าวไว้ว่า "ชีวิตที่มีคุณภาพ หมายถึง ชีวิตที่มีความสุข
ชีวิตที่สามารถปรับตัวเองให้เข้ากับธรรมชาติ ให้เข้ากับตนเอง โดยไม่เปียดเบียนธรรมชาติ
และสังคม ไม่เปียดเบียนผู้อื่น"

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา¹³ ให้ความเห็นเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตไว้ว่า
การพิจารณาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ มักเน้นหนักไป 2 แนวทาง คือ ทางด้านตัวบุคคล ได้แก่
การมีชีวิตที่อยู๋ดี มีสุข และเจริญงอกงาม ซึ่งหมายถึงการมีชีวิตรอดปลอดภัย ท่ามกลาง
สิ่งแวดล้อมได้ สามารถแสวงหาความสุขได้ตามควรแก่อัตภาพ มีโอกาสที่จะพัฒนาความต้องการ
และความสามารถของตนเองได้ อีกทางด้านหนึ่ง เป็นคุณภาพของบุคคลที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม
เช่น มีความสามารถในการผลิต มีความรู้ความสามารถ และคุณสมบัตินี้เหมาะกับโครงสร้าง
ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ประกอบอาชีพที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

นิพนธ์ ศันรเสวี¹⁴ ให้ความหมายไว้ว่า "คุณภาพชีวิต หมายถึง ระดับ
สภาพการดำรงชีวิตของมนุษย์ ตามองค์ประกอบของชีวิต อันได้แก่ ร่างกาย อารมณ์ สังคม
ความคิดและจิตใจ "

ชัยวัฒน์ ปัญญาพงษ์¹⁵ ให้ความหมายว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ชีวิตที่มีคุณภาพ
ซึ่งได้แก่ ชีวิตที่ไม่เป็นภาระและไม่ก่อให้เกิดปัญหาให้กับสังคม เป็นชีวิตที่มีความสมบูรณ์ทั้ง
ร่างกายและจิตใจ มีความเพียบพร้อมและมีความสามารถที่จะดำรงสถานภาพทางด้านเศรษฐกิจ
สังคม และการเมืองให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและค่านิยมของสังคมและสามารถแก้ไขปัญหา

¹² ลิปพนนท์ เกตุทัต, เรื่องเดียวกัน, หน้า 12

¹³ ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา, "การศึกษากับการพัฒนาคุณภาพชีวิต," วารสาร
ครุศาสตร์ 12 (กรกฎาคม-กันยายน 2526) : 2

¹⁴ นิพนธ์ ศันรเสวี, "คุณภาพชีวิตสำหรับสังคมไทย." ในรายการสัมมนาระดับชาติ
เรื่อง ภาวะสังคมไทย, หน้า 232.

¹⁵ ชัยวัฒน์ ปัญญาพงษ์, "การปรับปรุงคุณภาพชีวิต : นวัตกรรมทางประยาการศึกษา
จริงหรือ," วารสารประยาการศึกษา 7 (สิงหาคม 2523) : 24-31.

เฉพาะหน้า หรือปัญหาที่ลึกลับซับซ้อนได้ สามารถคาดคะเนเหตุการณ์ภายนอกได้อย่างถูกต้อง และสามารถดำเนินวิธีการที่ขอธรรมเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนพึงประสงค์ ภายใต้อุปกรณ์และทรัพยากรที่มีอยู่

ระวี ภาวิไล¹⁶ ได้ให้ความหมายไว้ว่า "คุณภาพชีวิต คือ ชีวิตที่อยู่ในถิ่นที่มีสภาพแวดล้อมดี ได้ทำคุณความดีให้พร้อมและตั้งตนไว้ในทางที่ชอบ"

ยุพา อุดมศักดิ์¹⁷ ให้ความหมายไว้ว่า "คุณภาพชีวิต หมายถึง คุณภาพในด้านคุณธรรม ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษาและวัฒนธรรม"

นิ่มนวล ทวีสมบูรณ์¹⁸ ให้ความหมายว่า "คุณภาพชีวิต คือ ชีวิตที่มีคุณภาพ คือ ชีวิตที่ไม่เป็นภาระและไม่ก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคม มีความสมบูรณ์ทั้งกายและจิตใจ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างถูกต้อง ดำเนินวิธีการที่ขอธรรมเพื่อจะได้มาซึ่งสิ่งที่ตนประสงค์ ภายใต้อุปกรณ์และทรัพยากรที่มีอยู่"

จุฑามาศ สรรวิสุต และศิริณี สัมสุวรรณ¹⁹ ให้ความหมายไว้ว่า "คุณภาพชีวิต หมายถึง การที่บุคคลสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ตามความรู้และความสามารถที่มีอยู่ รวมไปถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยได้รับการยอมรับจากสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่"

¹⁶ ระวี ภาวิไล, เพ่งพิณเรื่องชีวิต (กรุงเทพฯ : แสงรุ่งการพิมพ์, 2527), หน้า 79

¹⁷ ยุพา อุดมศักดิ์, "แนวคิดหลักการและวิชาการทางประชากรศึกษา" เอกสารประกอบการประชุม เรื่องบทบาทของลูกศึกษา-ประชากรศึกษาในการแก้ปัญหาประชากรและสาธารณสุข (โครงการประชากรศึกษา : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2518), หน้า 82

¹⁸ นิ่มนวล ทวีสมบูรณ์, "คุณภาพชีวิต," วารสารประชากรศึกษา 9 (เมษายน 2526) : 48.

¹⁹ จุฑามาศ สรรวิสุต และศิริณี สัมสุวรรณ, "ประชากรศึกษากับคุณภาพชีวิต," วารสารประชากรศึกษา 11 (ธันวาคม 2528) : 69.

ลูเมน อมรวิวัฒน์²⁰ ให้ความเห็นว่า ชีวิตที่มีคุณภาพเป็นชีวิตที่ล่งทั้งทางร่างกายและจิตใจ ภายที่ล่งบต้องมิลู่สภาพดี ปราศจากโรค บริโภคอาหารที่ถูกล่งวนและเพียงพอ ได้ออกกำลังกายและพักผ่อน อยู่ในล่งแวดล้อมที่ดี มีคุณธรรมในการแก้ปัญหา มีความรัก ความศรัทธาและมีความปลอดภัย เป็นชีวิตที่อยู่รอด อยู่ดีอย่างมีหลักการในการปรับตัว

นอกจากนี้ ได้มีผู้ต่างประเทศได้ให้ความหมายของคำว่า "คุณภาพชีวิต" ไว้หลายท่านดังต่อไปนี้

ลินดา เค จอร์จ และลูซิล บี เบียร์สัน (Linda K. George and Lucille B. Bearson)²¹ ให้ความหมายไว้ว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง มิติของการมีชีวิตที่ดีประกอบด้วย ความลู่ความพอใจในชีวิต ความนับถือตนเอง ลู่สภาพและสภาพการทำงานของร่างกายและ สภาวะทางเศรษฐกิจที่ดี

อาร์ ซี ชาร์มาร์ (R.C. Charmar)²² ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตไว้ว่า เป็นความคิดรวบยอดที่ซับซ้อน ล่มบูรณัั้งที่เป็นความพึงพอใจอันเกิดจากการได้รับการตอบสนอง ความต้องการทางจิตใจและในล่งคมนั้นในระดับจุลภาคและมหภาค

จอร์จ เฟรคเตอร์ (George Fradier)²³ ให้ความหมายคุณภาพชีวิตไว้ว่า คือ ความสัมพันธ์ทุกด้าน ระหว่างบุคคลกับล่งคมและล่งแวดล้อมตามธรรมชาติที่บุคคลอาศัยอยู่ แต่ละด้านจะมีความเฉพาะในล่งขณะและการล่งองความต้องการของบุคคล

²⁰ ลูเมน อมรวิวัฒน์, "การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนกรุงเทพมหานคร" ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525 (อัดสำเนา).

²¹ Linda K. George and Lucille B. Bearson, Quality of Life in Order Person. (New York : Human Sciences Press, Inc., 1980).

²² R.C. Charmar, "Population and Social Economic Development" in Population trend, Resourees and Environment : Hand Book on Population Education, (New Delhi, 1975) , p. 109.

²³ George Fradier, About the quality of life UNESCO (Lausanne : Prefected by Imprimeries Renunies de Lousanne, 1976).

ความหมายของคำว่า "คุณภาพชีวิต" ตามที่ผู้รู้ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ได้กล่าวไว้เหล่านี้ พอจะสรุปได้ว่า คุณภาพชีวิต คือ การมีชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีคุณธรรม แก้ปัญหาได้ มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและมีสิ่งจำเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตในสังคมให้เป็นสุขได้

ส่วนแนวคิดในการพัฒนาชีวิต นิมนวล ทวีสัมบูรณ์ ให้ความหมายไว้ดังนี้

1. การพัฒนาของแต่ละบุคคล ได้แก่ การพัฒนาในเรื่องสุขภาพของร่างกาย จิตใจ สติปัญญา การศึกษา ความต้องการ วัฒนธรรม คุณธรรม ความสามารถในการแก้ปัญหา และการปรับตัว สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องของแต่ละบุคคลที่จะต้องพยายามพัฒนาตนเอง โดยการศึกษา ด้วยตนเอง ดูแบบอย่างหรือหาผู้รู้ช่วยสอนหรือแนะนำให้

2. การพัฒนาทางสังคม เช่น การพัฒนาความเจริญของบ้านเมือง หรือให้ประชาชนมีการอยู่ดีกินดี มีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีสิทธิและเสรีภาพในการประกอบอาชีพ การเมือง การค้าส่ง ซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องจัดให้บุคคลเหล่านี้ได้รับโดยเสมอภาคกัน²⁴

สิ่งพอจะสรุปได้ว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิต หมายถึง การปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของบุคคลในสังคมให้มีผลผลิตเพิ่มขึ้น ได้รับการตอบสนอง ความต้องการพื้นฐานขั้นต่ำของมนุษย์ในเรื่องอาหาร ที่อยู่อาศัย การศึกษาและสุขภาพ สามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุขได้

1.2 ความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิต

การพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่เป็นการพัฒนาคุณภาพประชากร ดังที่ ดิเรก ฤกษ์หระย กล่าวไว้ว่า²⁵

²⁴ นิมนวล ทวีสัมบูรณ์, "คุณภาพชีวิต" วารสารประชากรศึกษา (เมษายน 2526) : 4-48.

²⁵ ดิเรก ฤกษ์หระย, การพัฒนาชนบท (กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานคร, 2527) : หน้า 1.

คำว่า "พัฒนา" นั้นพอจะมีลักษณะสำราจะว่า เป็นกระบวนการที่ประกอบด้วย องค์ประกอบที่สำคัญดังนี้

1. เป็นกระบวนการปรับปรุงคุณภาพชีวิต (quality of life) ของบุคคล ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม
2. มุ่งให้เกิดความเสมอภาค (equity) กันทั้งในทางเศรษฐกิจและสังคม
3. สร้างให้เกิดการกระจายอย่างทั่วถึง ให้เกิดขึ้นใหม่ (redistribution) ทั้งเรื่องรายได้ของคนในชุมชนให้มีความห่างไกล แตกต่างกันไปให้น้อยที่สุด รวมทั้งการกระจาย บริการที่รัฐพึงจะให้แก่ประชาชนไปสู่ชนบทให้มากขึ้น และใกล้เคียงในเมืองยิ่งขึ้น

ในชนบทของไทยเรานั้นมีปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต โดยสรุป 4 ประการ คือ²⁶ ปัญหาเรื่องความยากจน ปัญหาเรื่องความไม่รู้ เรื่องความมีโรคภัยไข้เจ็บ และปัญหาเรื่อง ความเฉื่อยช้าของประชาชน ปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาพื้นฐานที่จำเป็นที่สุดในการดำรงชีวิต ของมนุษย์ ซึ่ง เป็นปัญหาที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิต และจะสัมพันธ์กันเป็นลูกโซ่ เป็นอุปสรรคในการ พัฒนาประเทศ ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ เพราะมนุษย์ย่อมต้องการปัจจัย 4 คือการมีอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค หากปราศจากปัจจัย 4 นี้แล้ว มนุษย์ย่อมไม่สามารถจะดำรงชีวิตอยู่ได้ นอกจากนี้มนุษย์ยังมีความ ต้องการด้านจิตใจ ด้านอารมณ์อีกด้วย อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow)²⁷ ให้ข้อคิด เกี่ยวกับความต้องการแต่ละขั้นตอนของมนุษย์ว่า โดยทั่วไปแล้วมนุษย์เรามีความต้องการ 5 ขั้นตอน ซึ่งไม่สามารถแบ่งแยกกันได้โดยเด็ดขาดคือ

1. ความต้องการด้านวัตถุ ที่ทำให้เรามีชีวิตอยู่ได้ (Survival needs) ประกอบด้วยสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต เช่น น้ำ อาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ซึ่งจะแตกต่างกันออกไปในแต่ละบุคคล

²⁶ วนิดา สิทธิธรรมฤทธิ์, "ผลกระทบเกี่ยวกับการพัฒนาตนเองของชาวชนบทไทย", วารสารการศึกษานอกโรงเรียน 23 (เมษายน - พฤษภาคม 2529) : 14.

²⁷ Araham Maslow, Toward a Psychology of Being (New York : Van Nortraud Reinhold, 1968), p.37-43.

2. ความต้องการความปลอดภัยทั้งทางร่างกายและจิตใจ (Safety Needs)
เช่น ความต้องการมีร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ มีจิตใจที่แจ่มใสร่าเริง

3. ความต้องการความรักและการยอมรับจากผู้อื่น (Love Needs)

4. ความต้องการที่จะเห็นคุณค่าของตนเอง (Esteem Needs)

เป็นความต้องการของตนที่ได้รับการพัฒนาจิตใจแล้ว เห็นว่าตนเองมีคุณค่า มีความสามารถ มีความภูมิใจในความเป็นตัวของตัวเอง ไม่จำเป็นต้องอาศัยผู้อื่นหรือสิ่งอื่น

5. ความต้องการที่จะเป็นตัวของตัวเอง เป็นความต้องการของบุคคลที่ได้รับการพัฒนาขั้นสูงสุด (Need for Self-Actualization) ต้องการเป็นตัวของตัวเองอย่างเต็มที่ ไม่ค่อยหวังพึ่งผู้อื่นหรือสิ่งอื่น มีความคิดเป็นอิสระ รู้จักเลือก รู้จักตัดสินใจ มีความรับผิดชอบ ไม่ยึดติดอยู่กับสิ่งใดหรือผู้ใด

ดังนั้นรัฐบาลจึงมีโครงการรณรงค์คุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ (2528-2530) โดยมีกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้ดำเนินการในนามของคณะกรรมการแผนพัฒนาระดับภูมิภาค และท้องถิ่น ทำการสำรวจข้อมูล ความจำเป็นพื้นฐานในทุกตำบล เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบทต่อไป

1.3 สาระสำคัญของโครงการรณรงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ (พ.ศ. 2528-2530)

สาระสำคัญของโครงการรณรงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ของประชาชนในชาติ (พ.ศ. 2528-2530) ซึ่งรัฐบาลมีมติเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2528 มีหลักการของโครงการ ที่มุ่งให้มีการพัฒนาเพื่อให้บรรลุคุณภาพชีวิตตามเกณฑ์ ความจำเป็นพื้นฐานโดยยึดหลักการพึ่งตนเองของประชาชนเป็นหลักสำคัญ และให้ 4 กระทรวงหลักกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ยึดถือเอาโครงการฯ นี้เป็นเป้าหมายในการปรับโครงการพัฒนาชนบทที่รับผิดชอบอยู่ให้สอดคล้องกับผลที่ได้ จากการสำรวจของโครงการฯ นี้ ในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ได้มีการเพิ่มกระทรวงหลักอีก 1 กระทรวงในการประสานการพัฒนาชนบท คือกระทรวงอุตสาหกรรม ทั้งนี้โดยเห็นว่า อุตสาหกรรมชนบทจะมีบทบาทต่อการพัฒนาชนบท

อย่างมากในระยะต่อไป²⁸ การพัฒนาตำบลซึ่งเป็นลักษณะของ 5 ประทรวงหลักคือ กระทรวง เกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข และ กระทรวงอุตสาหกรรม

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ เพื่อให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ มีความครบถ้วนสมบูรณ์ขึ้นโดยใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน 8 หมวด ได้แก่²⁹

หมวดที่ 1 ความจำเป็นพื้นฐานของประชาชนในครอบครัว จะต้องได้รับการ กินอาหารที่ถูกสุขลักษณะและเพียงพอกับความต้องการของร่างกาย

- การวัด สัรวจจากเด็กแรกเกิดถึง 5 ปี เด็กอายุ 5-14 ปี และ วัดจากหญิงที่ตั้งครรภ์

หมวดที่ 2 ประชาชนจะต้องมีที่อยู่อาศัย และอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

- การวัด วัดได้จากความคงทนของบ้านเรือนที่อยู่อาศัย การจัดบ้านให้เป็นระเบียบ ถูกสุขลักษณะ มีสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้อง ส้วมที่ถูกต้อง ฝั้วน้ำสะอาดไว้กินไว้ใช้เพียงพอ

หมวดที่ 3 ประชาชนสามารถและมีโอกาสเข้าถึงบริการสังคมขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต

- วัดจากการบริการด้านสาธารณสุข ที่เด็กควรได้รับการดูแลรักษา เด็กมีโอกาสดำเนินภาคบังคับ ประชาชนต้องอ่านออกเขียนได้ ต้องได้รับข่าวสารทางราชการและการประชาสัมพันธ์ หญิงตั้งครรรภ์ต้องได้รับการดูแลทางสุขภาพและโภชนาการ

²⁸ ลูเมธ ตันนิเวชกุล, "การดำเนินงานพัฒนาชนบทในวังแผนฯ 6" จดหมายข่าว โครงการปรัณรงคคุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ (2528-2530) 5 (กรกฎาคม 2530) : 1

²⁹ ศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, จดหมายข่าว โครงการปรัณรงคคุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ (2528-2530), 5 (สิงหาคม 2530) : 2.

หมวดที่ 4 ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

- วัดจากความปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายและการทำผิดกฎหมาย

หมวดที่ 5 ประชาชนมีการผลิตและจัดการอาหารที่มีประสิทธิภาพ

- วัดจากการเพาะปลูกพืชหลัก พืชรอง มีการใช้เทคนิคการเพิ่มผลผลิตและการป้องกันโรคระบาด

หมวดที่ 6 มีการควบคุมการมีบุตร

- วัดจากความรู้ความเข้าใจในการวางแผนครอบครัว

หมวดที่ 7 ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา

- วัดจากการมีส่วนร่วมเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ชุมชน การเป็นสมาชิกฯ ความเป็นประชาธิปไตย

หมวดที่ 8 ประชาชนมีการพัฒนาจิตใจ

- วัดจากความสามัคคี การปฏิบัติศาสนกิจ หรือประเพณีธรรม ไม่พ้อเพื่อย

ตอนที่ 2 การศึกษากับการพัฒนาคุณภาพชีวิต

2.1 ความสำคัญและบทบาทของการศึกษาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

นักการศึกษาได้แบ่งบทบาทและภาระของการศึกษาไว้ดังนี้ คือ³⁰

³⁰ อภัย บุญประเสริฐ, การศึกษากับการพัฒนาและความสัมพันธ์กับการพัฒนาประเทศ, หน้า 3-4.

1. ทำหน้าที่พัฒนาความรู้ และสติปัญญา ของพลเมือง โดยมีส่วนร่วมของสังคม ให้เป็นผูู้ที่มีความรู้ความสามารถสูงยิ่งขึ้น
2. ช่วยให้คนสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมได้ดียิ่งขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต
3. ทำหน้าที่เตรียมพลเมืองดีที่พึงปรารถนา (good citizen) ให้แก่สังคม ตามที่สังคมปรารถนา
4. ช่วยในการพัฒนาความสามารถทางสังคม และความสามารถในการประกอบอาชีพของบุคคล เพื่อช่วยให้บุคคลสามารถดำรงตนในสังคมได้อย่างปกติสุขและมีประสิทธิภาพทางอาชีพการงาน
5. ช่วยในการเตรียมกำลังคนหรือกำลังแรงงาน (Manpower) ให้สอดคล้องกับงานในสาขาต่าง ๆ ตามที่สังคมและประเทศชาติต้องการ
6. เป็นตัวการในการถ่ายทอดผลิตผลทางปัญญา ประสิทธิภาพ ตลอดจนมรดกทางปัญญาและทางวัฒนธรรมสู่คนในรุ่นใหม่ๆ ต่อไป
7. ทำหน้าที่ในการปลูกฝังความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และอุดมการณ์ทางด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ตามความประสงค์ของสังคมนั้น ๆ
8. ทำหน้าที่ในการสร้างกลุ่มพลังทางการเมือง ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะการคัดเลือกหรือคัดสรรชนชั้น ชนชั้นหน้า ชนชั้นสูงหรือชนชั้นปกครองของประเทศ
9. ทำหน้าที่เป็นโปรแกรมหรือเป็นกิจกรรม ซึ่งเป็นพาหะสนับสนุนการดำเนินการสนับสนุนนโยบายและการดำเนินงานบางอย่างของรัฐบาลในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านการต่างประเทศและกิจการภายในประเทศ เช่น ด้านการส่งเสริมวิทยาการและเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ การเมือง การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่าง ประเทศ เป็นต้น

จากบทบาทและภาระของการศึกษาที่กล่าวมานี้ ย่อมแสดงให้เห็นว่า การศึกษามีความสัมพันธ์ในการพัฒนา และมีความสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลอย่างยิ่ง ในเขตที่ต้องการการพัฒนานั้น ความเป็นอยู่ของประชากรมีปัญหาของความยากจน ความเจ็บป่วย ความไม่รู้ ปัญหาทางด้านการตลาด การผลิต ปัญหาเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อรายได้ของประชากร³¹ ซึ่งความยากจน ความไม่รู้ และความเจ็บป่วยนี้ ได้มีผู้รู้ให้ทัศนะไว้ว่าเป็นวงจร

³¹ ลูเมธ ดันดีเวชกุล, "ความคืบหน้าของโครงการพัฒนาชนบท", จดหมายข่าวโครงการปรัณรงค์คุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ 2528-2530 ปีที่ 5 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2530) : 3.

หรือวัฏจักรแห่งความชั่วร้ายของชีวิตมนุษย์ (vicious circle) หากชีวิตมนุษย์เข้าสู่วงจรดังกล่าวแล้ว สภาพชีวิตและความเป็นอยู่จะมีแต่ต่ำต้อและเลวร้ายยิ่งขึ้น

ความไม่รู้ หรือการรู้ไม่เท่ากัน (Ignorance) ความเจ็บป่วยหรือความบกพร่องทางด้านสุขภาพอนามัยของบุคคล (Unhealthy) ความยากไร้ยากจน (Poverty) เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ผู้ที่ตกอยู่ในวงจรนี้ตกอยู่ในสภาพที่ตกต่ำเลวร้าย³³ เพราะความไม่รู้ ความเจ็บป่วย ความยากจนจะสัมพันธ์กันเป็นลูกโซ่ ความไม่รู้หรือรู้น้อย มีการศึกษาต่ำ อันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในสังคมมีน้อย ทั้งด้านโรงเรียน ครู อุปกรณ์ เมื่อเรียนจบสิ่งของที่เรียนมา ทั้งการเรียนการสอนไม่สามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตได้³⁴ ความไม่รู้ทำให้เกิดความบกพร่องด้านสุขภาพอนามัย ไม่รู้จักเลือกรับประทานอาหาร ชาวชนบทส่วนมากมักจะปล่อยตัวตามสบายไม่สนใจสุขภาพอนามัยของตนเอง และครอบครัว ที่พักอาศัยกลายเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรค กินอาหารไม่ถูกสุขลักษณะ หญิงมีครรภ์ และคนเจ็บก็ไม่บำรุงร่างกาย³⁵

³² อุทัย ปัญประเสริฐ, การศึกษากับการพัฒนาและความสัมพันธ์กับการพัฒนาประเทศ, หน้า 7.

³³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

³⁴ ยณิตา รักข์พลเมือง, ครู การศึกษา และการพัฒนาชุมชน (ภาควิชาศึกษาศาสตร์ศึกษาศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า 42.

³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 42.

เนื่องจากไม่รู้วิธีการรักษาสุขภาพอนามัยที่เหมาะสม ปาฐรักษาตัวไม่เป็น ทำให้เกิดการเจ็บป่วยบ่อย ๆ สุขภาพเสื่อมโทรม โอกาสในการแสวงหารายได้จึงน้อยลง ยิ่งยากจน นอกจากนั้นความโง่หรือรู้เอน็ทำให้ขาดความสามารถและไม่ทันกับขะในการประกอบอาชีพ ทำให้ผลผลิตต่ำ รายได้ต่ำยิ่งยากจน ดังปรากฏอยู่ทั่วไปในชนบทซึ่งประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม

การศึกษามีบทบาทโดยตรงในการช่วยให้มนุษย์รู้จักหนทางและวิธีการรักษาสุขภาพอนามัยของตนไม่ให้เกิดการเจ็บป่วยบ่อย ๆ การศึกษาช่วยให้มนุษย์ได้พัฒนาความรู้ในการประกอบอาชีพ เพิ่มพูนผลผลิต มีรายได้มากขึ้นทำให้มนุษย์หลุดพ้นจากความยากจน ดังผลวิจัยของ ธนพรรณ ธาณี พบว่า การเข้าร่วมโครงการรณรงค์เพื่อรู้หนังสือแห่งชาติของเกษตรกรมีผลกระทบโดยตรงในเรื่องเกี่ยวกับจำนวนคนที่อ่านสลากยาเคมีได้ จำนวนบ้านที่มีการกำจัดขยะมูลฝอย และสิ่งโสโครก จำนวนคนที่เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ความต้องการให้บุตรและตัวเองได้รับการศึกษาสูงขึ้นหรืออบรมเพิ่มเติม จำนวนคนที่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ จำนวนคนที่เขียนชื่อตนเองได้ จำนวนคนที่อ่านแผ่นปลิวโปสเตอร์ต่าง ๆ จำนวนครอบครัวที่มีเ้าละอาตไยด้ม³⁶ นอกจากนั้นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้วิจัยพบว่า การได้รับการอบรมจากหน่วยงานของกระทรวง เกษตรและสหกรณ์มีผลต่อการเพิ่มรายได้ของครอบครัวเกษตรกร การได้รับการอบรมด้านการเกษตรจากหน่วยงานของกระทรวงเกษตร มีผลต่อการเพิ่มผลผลิตข้าว การได้รับการอบรมด้านการเกษตรจากกรมการศึกษานอกโรงเรียน มีผลทำให้รายได้รวมของครอบครัวเพิ่มขึ้น การได้รับการอบรมด้านการเกษตรจากหน่วยงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีผลต่อการเปลี่ยนไปใช้

³⁶ ธนพรรณ ธาณี. "ผลกระทบของโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติต่อสภาพการประกอบอาชีพและความเป็นอยู่ของเกษตรกร : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี." วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) 2529, บทคัดย่อ.

เทคโนโลยีทางการเกษตร การรับฟังรายงานด้านการเกษตรจากวิทยุมีผลต่อการเพิ่ม รายได้ด้านการเกษตร และรายได้รวมของครอบครัวเกษตรกร การได้รับความรู้ด้านการ เกษตรจากโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์มีผลต่อการเพิ่มรายได้รวมของเกษตรกร³⁷

จะเห็นได้ว่า ถ้าประชากรในชนบทได้รับการศึกษามากขึ้น ย่อมจะก่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลงที่คំคิดในการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ มีความสามารถในการประกอบ อาชีพเพิ่มขึ้น มีความขยัน อดทน มานะในการประกอบอาชีพเพิ่มขึ้น อันเนื่องจากการมี ความหวังในการเพิ่มพูนรายได้ของครอบครัว ดังผลวิจัยของ อาร์เซ เปโตร ซอนซ์ (Arce Pedro Seanz) ที่วิจัยพบว่า

1. พัฒนาให้เกิดการจ้างงานสูงในเขตเมืองใหญ่ นั้นอาจจะมีผลกระทบ ในแง่ลบต่อการที่ประชาชนขาดความรู้ ด้านวิธีการดำเนินงาน
2. ความผิดหวังหรือความล้มเหลวทำให้ผู้คนเกิดความท้อแท้
3. การมีความรู้ในระดับสูงจึงจำเป็นในการพัฒนา
4. เมื่อประชาชนมีความรู้สูง ก็มีแนวโน้มว่าความสำเร็จในการพัฒนา ก็จะสูงตามไปด้วย³⁸

ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า แม้จะมีการจ้างงานแต่ถ้าประชากรมีความรู้ น้อย ไม่รู้วิธีการในการทำงาน แม้จะมีตำแหน่งงานว่างก็เข้าทำงานไม่ได้เพราะขาดความรู้ นอกจากนี้การอยู่อย่างไรความหวังหรือความผิดหวัง ความล้มเหลวในการประกอบอาชีพ อันเนื่องมาจากการมีความรู้ น้อย ย่อมทำให้เกิดความท้อแท้ เกิดความเสียใจไม่ยอมเข้าร่วม การพัฒนา ดังนั้นการให้การศึกษาแก่ประชาชนให้สูงขึ้น ให้รู้มากขึ้น จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการพัฒนา ผลวิจัยของ โมห์เซ็น ซามี (Mohsen Sami) ได้ยืนยันถึงความสำคัญและ บทบาทของการศึกษาไว้ว่า

³⁷ สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, รายงานการวิจัย : ผลกระทบของการศึกษาต่อการประกอบอาชีพของเกษตรกร (กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด การพิมพ์นคร, 2525), บทคัดย่อ.

³⁸ Arce Pedro Seanz, "ENDOWMENTS, MIGRATION AND ECONOMIC DEVELOPMENT : AN ADAPTIVE MODELLING APPROACH." Dissertation Abstracts International, Vol., 47 No. 07 (January 1987) : 2693-A.

การศึกษาสามารถยกระดับความมีประสิทธิภาพของเศรษฐกิจได้ โดยการยกระดับคุณภาพของสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นเครื่องหมายทางเศรษฐกิจ ตลอดจนถ่ายทอดค่านิยมซึ่งเป็นที่ยอมรับให้เกิดขึ้นในสังคม นอกจากนี้ การศึกษายังช่วยให้เกิดการปรับปรุงในสถาบันต่าง ๆ เสริมสร้างความทันสมัยและผลิตกำลังคนที่มีประสิทธิภาพที่จะช่วยทำให้เกิดความเจริญทางเศรษฐกิจต่อไป

นอกจากนั้นการศึกษายังช่วยเสริมให้ประชาชนมีความพอใจ มีความคิดพิจารณาอย่างรอบคอบและมีเหตุผล ตลอดจนช่วยลดความไม่เสมอภาคทางรายได้อีกด้วย ดังนั้นการศึกษาจึงมีความสัมพันธ์ในทางที่ดีกับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการปกครองของประเทศเป็นอย่างดี³⁹

นอกจากนั้น ผลงานวิจัยของ จอห์น โจเซฟ โรแกน (John Joseph Roughan) ยังได้ยืนยันถึงความสำคัญของการศึกษาในการพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรให้ดีขึ้น จอห์นวิจัยพบว่า การพัฒนาด้านการศึกษาก็จะสามารถส่งเสริมได้จากกระบวนการของการพัฒนาและดัชนีแห่งคุณภาพชีวิตของชาวบ้าน ซึ่งดัชนีแห่งคุณภาพชีวิตจะทำให้ประชาชนนำเอาหลักทฤษฎีไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การพัฒนานั้นจะเริ่มจากตัวบุคคลไปสู่ระดับชุมชน⁴⁰

จากบทความเรื่อง การศึกษาและการพัฒนาชนบทของ UNESCO บิฮารี เค เชล์ตา (Bihari K. Shrestha) ได้กล่าวถึง ความสำคัญและบทบาทของการศึกษาไว้ว่า การศึกษาได้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชนบทมาเป็นเวลานานแล้ว และการศึกษาก็เป็นเครื่องมือการปฏิบัติขั้นพื้นฐาน ในการพัฒนาชนบททั่วโลก การศึกษาไม่เพียงแต่นำมาซึ่งความเจริญทางวัตถุเท่านั้น แต่การศึกษายังนำมาซึ่งความเจริญด้านอื่น ๆ ด้วยเช่น ประชาชนมีชีวิตตาม

³⁹ Mohsen Sami, "THE ROLE AND IMPACT OF EDUCATION ON THE ECONOMIC AND POLITICAL DEVELOPMENT OF IRAN." Dissertation Abstracts International, Vol. 44 No.11 (may 1984) : 3440-A.

⁴⁰ John Joseph Roughan, "VILLAGE ORGANIZATION FOR DEVELOPMENT" Dissertation Abstracts International, Vol. 47 No. 05 (November 1986).

รูปแบบของพลเมืองดี มีจริยธรรม มีสุขภาพดี มีประชาธิปไตย รักสันติและมีระเบียบวินัย
เป็นต้น กล่าวสั้น ๆ ได้ว่า การศึกษาคือองค์ประกอบพื้นฐานของการนำมาซึ่งเกิยวคลื่นแห่ง
การพัฒนาทั้งในระดับชุมชนและระดับชาติ⁴¹

จากที่กล่าวมาแล้วนี้ จะเห็นได้ว่า การศึกษามีความสำคัญ และมีบทบาทในการ
พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรในชนบทอย่างยิ่ง เพราะถ้าหากประชากรในชนบทมีการศึกษาดี
ผลผลิตของอาชีพสูง รายได้ดี สุขภาพแข็งแรง ก็จะส่งผลให้ในเมืองดี คือ มี
อาหารอุดมสมบูรณ์ การค้าขายคล่อง เศรษฐกิจของชาติก็จะดีตามไปด้วย การพัฒนาประเทศ
ก็จะเป็นไปได้อย่างรวดเร็วสมดังเจตนารมณ์ของรัฐ

2.2 แนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

แผนพัฒนาการศึกษาในแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6
(2530-2534) กล่าวไว้ว่า การพัฒนาทาง เศรษฐกิจและทางการศึกษาจะต้องสนับสนุนและ
สอดคล้องซึ่งกันและกัน การผลิตกำลังคนทางการศึกษา นอกจากจะต้องคำนึงถึงความต้องการ
แรงงานทางภาค เศรษฐกิจแล้วยังจำต้องเน้นในเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อให้ผู้ผ่าน
การศึกษาสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอได้อย่างมีความสุข

ดังนั้นแนวทางการพัฒนาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับแผนพัฒนา สังคมกำลังคนและการสร้าง
งานจึงควรจะได้ให้ความสำคัญในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ด้วย

1. การพัฒนาในภาคเศรษฐกิจโดยเฉพาะทางด้านอุตสาหกรรม และการให้
บริการนอกจากจะก่อให้เกิดความก้าวหน้า และขยายตัวในตัน เศรษฐกิจแล้ว จะต้องเน้น
การสร้างงานให้สัมพันธ์กับการพัฒนาคนทางด้านการศึกษาด้วย

⁴¹Bihari K. Shrestha, "EDUCATION AND THE RURAL COMMUNITY"
in Education for Rural Development ; A Portfolio of Studies
(Bangkok : UNESCO Regional Office for Education in Asia and the
Pacifie, 1982), p. 42-43.

2. ระบบการศึกษาจำเป็นต้องกำหนดให้มีมาตรการ เพื่อการสรรหาและพัฒนาคนรุ่นใหม่ที่มีความสามารถสูง เข้ามาสู่ระบบการศึกษาเป็นการด่วน เพื่อเตรียมไว้เป็นผู้นำในการ จัดการศึกษาในอนาคตอย่างต่อเนื่อง
3. เร่งรัดให้การจัดการเรียนการสอนมีส่วนร่วมช่วยส่งเสริมให้เด็กมีคุณธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย มีทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน มีความคิดสร้างสรรค์และรักการทำงาน
4. เร่งรัดและยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนทุกระดับให้สูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งลดความเหลื่อมล้ำ ระหว่างสถานศึกษา ในเมืองกับชนบทและให้มีการระดมทรัพยากรทั้งทางภาครัฐบาล เอกชน และท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพของการศึกษามากยิ่งขึ้น
5. ส่งเสริมให้เด็กที่มีความผิดปกติทางร่างกาย ทางจิตใจและด้อยโอกาสทางการศึกษาได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและมีโอกาสเข้ารับการศึกษามากยิ่งขึ้น
6. ส่งเสริมและขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมให้สูงขึ้น และกระจายไปในชนบทที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาระดับนี้เป็นพิเศษ
7. เร่งรัด และส่งเสริมการสอนวิชาชีพของเยาวชนระดับกลางทั้งในและนอกระบบโรงเรียน โดยเน้นความสำคัญของวิชาชีพในท้องถิ่น และส่งเสริมความร่วมมือและการฝึกงานในท้องถิ่นยิ่งขึ้น
8. ส่งเสริมการแนะแนวทางการศึกษาและอาชีพเพื่อให้ผู้เรียนมองเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพได้อย่างแท้จริง
9. จัดการเรียนการสอนให้เป็นฐานรองรับ การเปลี่ยนแปลงทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ⁴²

⁴² กองนโยบายและแผนการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, วัตถุประสงค์ นโยบาย และวงเงินเพื่อพัฒนาการศึกษาของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 6 (2530-2534), หน้า 24.

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า คนเป็นองค์ประกอบหรือทรัพยากรสำคัญของสังคมชนบท ถ้าหากคนในชนบทได้พัฒนาตนเองให้มีคุณภาพก็สามารถจะพัฒนาทรัพยากรอื่น ๆ ให้เกิดคุณค่า และมีคุณภาพประโยชน์ต่อตนเองและต่อสังคมได้ การศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาที่ยาวชนบทได้รับโดยเสมอภาคกัน ดังนั้นการศึกษาระดับประถมศึกษา เพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ เพื่อให้พัฒนาตนเองและสังคมให้มีความรู้ความเจริญ ผู้ที่เรียนจบหลักสูตรประถมศึกษา จะได้รับการพัฒนา 4 ด้าน คือ⁴³

1. ด้านจิตใจ ได้แก่ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม เช่น ความมีวินัย เสียสละ ยยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน ล้ำมัคคี ฯลฯ
2. ด้านความรู้และความสามารถ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจ เรื่อง ภาษา การคิดคำนวณ ธรรมชาติ สังคม การอาชีพ ซึ่งผู้เรียนต้องรู้เข้าใจ ประพฤติปฏิบัติได้ ทำได้ และทำเป็น จนพึ่งตนเองได้
3. ด้านความคิดและปัญญา ได้แก่ การรู้จักคิด และปัญญาได้แก่ การรู้จักคิดพิจารณาไตร่ตรอง เลือกและตัดสินใจในการแก้ปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้เกิดผลดีแก่ตนเอง และสังคม เช่น การนำหลักธรรมมาใช้ในการแก้ปัญหาชีวิต การรู้จักพิจารณาตนเอง การเลือกหนทางแก้ปัญหาโดยสันติวิธี
4. ด้านความเป็นพลเมืองดี ได้แก่ การเป็นผู้รู้จักผิดชอบต่อหน้าที่ มีความเสียสละ เพื่อส่วนรวม สังคม และประเทศชาติ เช่น การเสียภาษี การเคารพกฎหมาย การรักษาลำธารณสมบัติ การร่วมมือกับผู้อื่น จะเห็นได้ว่าการประถมศึกษาเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะเป็นรากฐาน พัฒนาเยาวชนเป็นการศึกษาระดับที่ทุกคนจะต้องเรียน ผู้ที่เรียนแล้วไม่ได้ศึกษาต่อ ถ้ามีความรู้ในชั้นประถมศึกษาที่ดีแล้ว ก็จะสามารออกไปประกอบอาชีพต่าง ๆ ได้ สามารถใช้ความรู้ในการอ่าน การเขียน และความรู้ทั่ว ๆ ไปในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

⁴³

พระราชดำรัส สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามราชกุมารี, "การประถมศึกษา, วารสาร กศ.พอ. 3 (ธันวาคม 2527 - มกราคม 2528) : 4-5.

กล่าวได้ว่า การศึกษาระดับประถมศึกษามีส่วนสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศดังที่ คริสโตเฟอร์ คอลโคลท์ (Christopher Colclough) กล่าวไว้ในบทความเรื่อง ผลกระทบของประถมศึกษาที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ : การวิเคราะห์จากหลักฐาน ซึ่งพอสรุปได้ว่า การศึกษาระดับประถมศึกษานั้นมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศอย่างยิ่ง เช่น ช่วยส่งเสริมให้เกิดการสร้างงาน ทั้งในเมืองและในชนบท ซึ่งผลของการสร้างงานดังกล่าวมีส่วนทำให้เกิดการลงทุนในเขตดังกล่าวมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การศึกษาระดับประถมศึกษายังมีส่วนช่วยลดอัตราการเกิดของประชากรได้ เพราะสามารถยืดระยะเวลาในการเจริญพันธุ์ของประชากร ทั้งยังช่วยส่งเสริมให้ประชาชนมีสุขภาพดี และมีสุขบริโภค ตลอดจนช่วยส่งเสริมให้ประชาชนมีพฤติกรรม มีเจตคติที่ดีและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจอีกด้วย⁴⁴

พี เอช คูมบส์ (P. H. Coombs) และ เอ็ม อาห์เหม็ด (M. Ahmed) ได้เสนอว่า การกำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทให้เกิดเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ความสะอาดกลบคายในการดำรงชีวิต ความกลมกลืนสอดคล้องของสังคมและการตระหนักถึงการเมือง การปกครอง แก่ประชาชนได้นั้น ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้⁴⁵

⁴⁴Christopher Colclough, "The Impact of Primary Schooling on Economic Development : A Review of the Evidence" World Development, Vol., 10, No. 3, (1982) : 167.

⁴⁵P.H. Coombs and M. Ahmed, in Education for Rural Development : A Portfolio of Studies, UNESCO (Bangkok : UNESCO Regional Office for the Pacific, 1982) : 3.

1. เพื่อให้ผู้อ่านออกเขียนได้ คำนวณได้ และมีความเข้าใจ ขึ้นพื้นฐาน
ในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม
2. เพื่อให้ความรู้ ทักษะและเจตคติซึ่งจะนำมาซึ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต
ครอบครัว เช่น การรักษาสุขภาพและการบริโภคที่ดีรวมทั้งการดูแลรักษาบ้าน และเด็ก
การซ่อมแซมและพัฒนาที่อยู่อาศัยให้ดีขึ้น ตลอดจนการวางแผนครอบครัวและอื่น ๆ
3. เพื่อเสริมสร้างการให้ความร่วมมือในโครงการต่าง ๆ ที่จัดขึ้น
เพื่อพัฒนาชนบทของหน่วยงาน ระดับชาติและท้องถิ่น
4. เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะเฉพาะที่สัมพันธ์กับการประกอบอาชีพต่าง ๆ
ที่สำคัญในการพัฒนาชนบท

นอกจากนี้ผู้เขียนทั้ง 2 ยังได้เสนอแนะวิธีการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทไว้ว่า
ควรมีวิธีการจัดดังนี้

1. วิธีการกระจาย (The extension approach) คือ การกระตุ้น
ให้หน่วยงานต่าง ๆ ถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชนด้วยวิธีการหลาย ๆ อย่าง
2. วิธีการฝึกอบรม (The training approach) คือให้หน่วยงาน
หรือสถาบันต่าง ๆ จัดโครงการฝึกอบรมตลอดจนจัดการต่าง ๆ ให้แก่ประชาชน
3. วิธีการให้ความร่วมมือ และการพึ่งตนเอง (The co-operative,
self-help approach) คือ การดำเนินการเพื่อให้ประชาชนมีเจตคติต่อการเปลี่ยนแปลง
ต่าง ๆ ในทางที่ดี และที่สำคัญคือ ต้องให้ประชาชนรู้จักตนเองและให้ความร่วมมือต่อส่วนรวม

4. วิธีการพัฒนาผสมผสาน (The integrated development approach) คือ วิธีการนำเอาองค์ประกอบต่าง ๆ ในชนบทและองค์ประกอบต่าง ๆ ของการพัฒนา มารวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพื่อการร่วมมือ

ชนิดา รักษ์พลเมือง ได้กล่าวถึงการศึกษาที่จัดขึ้นในการพัฒนาชนบทไว้ดังนี้

การศึกษาที่จัดขึ้น ในการพัฒนาชนบท (Education in rural development) นี้ หมายถึง การจัดการศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น รูปแบบของการศึกษาในแต่ละท้องถิ่นว่าจัดอย่างไร สิ่งจะให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น เช่น ถ้าท้องถิ่นเป็นท้องถิ่นที่มีอาชีพเกษตรกรรมก็จัดหลักสูตรทางเกษตรกรรม และจัดสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตในท้องถิ่น⁴⁶ ...

นอกจากนั้น ชนิดา รักษ์พลเมือง ได้เสนอวิธีการใช้การศึกษาในระบบโรงเรียน ในการพัฒนาชุมชนไว้ว่า โรงเรียนสามารถช่วยงานพัฒนาชุมชนได้โดยจัดการศึกษาในลักษณะ การจัดการศึกษาที่จัดขึ้นสำหรับท้องถิ่นชนบท แต่ละระดับการศึกษา ก็มีขีดความสามารถในการ เข้าช่วยการพัฒนาชุมชนต่าง ๆ กันเป็นต้นว่า

ในระดับโรงเรียนอนุบาลศึกษา และประถมศึกษา อาจใช้โรงเรียนเป็นที่ ถ่ายทอดความรู้ขั้นต้นเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน เพื่อให้เด็กนำไปถ่ายทอดผู้ปกครอง เพื่อเปลี่ยน ทัศนคติที่บุคคลเหล่านั้นยึดถืออยู่ให้ดีขึ้น และให้เข้าไปในทางสนับสนุนการพัฒนาชุมชน

ในระดับอุดมศึกษาก็สามารถช่วยพัฒนาชุมชนในระดับสูงขึ้นไปอีก เพราะมีความ พร้อมในด้านปัจจัยต่าง ๆ มากกว่า ทั้งในวัตถุประสงค์หนึ่งของระดับอุดมศึกษา ต้องการให้ สถาบันอุดมศึกษา "เป็นศูนย์กลางการศึกษาเพื่อช่วยพัฒนาท้องถิ่น"⁴⁷

⁴⁶ ชนิดา รักษ์พลเมือง, ครู การศึกษา และการพัฒนาชุมชน, หน้า 159

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 160.

ในขณะที่รัฐพยายามขยายการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับประถมและระดับมัธยม ให้ทั่วถึงในแต่ละตำบล เพื่อให้ประชากรในชนบท ได้รับความเสมอภาคทางการศึกษา แต่ประชากรที่พลาดโอกาสที่จะเข้าเรียนในระดับพื้นฐาน หรือในระดับประถมศึกษา ผู้ที่ออกกลางคัน ผู้ที่จบระดับใดระดับหนึ่งแล้ว ไม่มีโอกาสศึกษาต่อในระบบโรงเรียนนั้นมียู่มาก กล่าวได้ว่าประชากรที่อยู่นอกโรงเรียน รวม 80 % ของพลเมืองทั้งหมด⁴⁸ จากสถิติการศึกษาของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ปีการศึกษา 2528 มีผู้สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาทั้งหมด 1,021,585 คน เข้าเรียนต่อชั้น ม.1 (ทุกสังกัด) เพียง 440,522 คน คิดเป็นร้อยละ 43.12 เท่านั้น⁴⁹ เพราะฉะนั้นในแต่ละปีจะมีประชากรที่อยู่ในวัยศึกษาไม่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนประมาณปีละ 5-6 ล้านคน ประชากรเหล่านี้ควรจะได้รับการการศึกษาจากรัฐในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง เพื่อเพิ่มพูนความรู้ และทักษะอันจะทำให้ก้าวไปประกอบอาชีพได้เพื่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างเป็นสุข นอกจากนั้นประชากรที่พ้นวัยเรียนประกอบอาชีพแล้ว แต่ยังขาดความรู้ ความชำนาญในการประกอบอาชีพ ยังขาดโอกาสที่จะได้รับความรู้ทางเทคโนโลยีใหม่ ๆ ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบันมีอยู่ทั่วไปในชนบท ดังนั้น ในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรในชนบทนอกจากรัฐจะให้ความสำคัญแก่ประชากรที่อยู่ในระบบโรงเรียนแล้ว รัฐควรคำนึงถึงการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่ประชากรส่วนใหญ่ที่อยู่นอกโรงเรียนเหล่านี้ด้วย เพราะประชากรเหล่านี้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ

⁴⁸ สยาม แล่งมลิ, "จากการศึกษาผู้ใหญ่สู่การศึกษานอกโรงเรียน", ข่าวสารข้อมูลกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การค้าสำเนา, 2530), หน้า 91.

⁴⁹ อุทัย ดุลยเกษม, "แนวคิดเพื่อการจัดการศึกษาแก่ผู้สำเร็จชั้นประถมศึกษาแล้วไม่ศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษา", เอกสารหมายเลข 7 เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง จุดยืนและทิศทาง การศึกษานอกโรงเรียนไทย ณ โรงแรมอิมพีเรียล, กรุงเทพมหานคร 16-18 กรกฎาคม 2529.

บิฮารี เค. เชลส์ตา (Bihari K. Shrestha) กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนไว้พอสรุปได้ดังนี้ ในการพัฒนาชนบทนั้นองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ควรได้รับความสนใจ มีอยู่หลายประการ และที่สำคัญประการหนึ่งคือ การจัดการศึกษา ในระบบโรงเรียนทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ คือพยายามที่จะเด็กในวัยเรียนได้รับการศึกษามากขึ้น นอกจากนี้มันต้องพยายามขจัดปัญหาการออกกลางคันของนักเรียนซึ่งเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งในการทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวอีกด้านหนึ่งของการศึกษาที่มีผลกระทบต่อการพัฒนา คือ การศึกษานอกระบบโรงเรียน เพราะจะสามารถทำให้ประชาชนและเยาวชนอ่านออกเขียนได้ และทำให้มีทักษะรู้จักวิธีการสร้างงานให้มากยิ่งขึ้น ตลอดจนรู้จักเพิ่มผลผลิตให้มากยิ่งขึ้นด้วย ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าผู้มีทักษะด้านช่าง และอ่านออกเขียนได้จะเป็นลูกจ้างหรือผู้ปฏิบัติงานได้ดีกว่า นอกจากนี้ อาจกล่าวได้อีกว่า ชาวนาที่อ่านหนังสือพิมพ์ได้และปฏิบัติการเกี่ยวกับเครื่องจักรต่าง ๆ ได้จะเป็นเกษตรกรที่มีประสิทธิภาพมากกว่า⁵⁰

มอลลาโต จาโครวินโต (Moeljarto Tjakrowinoto) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทไว้ว่า ควรดำเนินการดังนี้

1. ปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น โดยเฉพาะหลักสูตรของการศึกษานอกระบบโรงเรียน ควรจะสอดคล้องกับโครงสร้างทางอาชีพของชุมชนโดยคำนึงถึงทรัพยากรของท้องถิ่น วิธีการปฏิบัติ และโครงสร้างที่แตกต่างกัน (โครงสร้างของสังคมในท้องถิ่นนั้น ๆ)

⁵⁰Bihari K. Shrestha, "EDUCATION AND THE RURAL COMMUNITY," in Education for Rural Development ; A Portfolio of Studies ,p. 42-43.

2. ยึดความต้องการด้านทรัพยากรของประเทศเป็นแนวทางในการเลือกใช้วิธีการจัดการศึกษาและการจัดโครงสร้างของหลักสูตร นอกจากนี้ความต้องการทางการศึกษาของประชาชนในชุมชนนั้น ๆ ควรจะได้รับการตัดสินจากธรรมชาติของสังคมเช่น สถานภาพ หรือศักยภาพ ทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชน

3. ให้การศึกษาเป็นตัวกระตุ้น การผลิตของประชาชนในสังคมนั้น ๆ โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก ให้สามารถผลิตได้มากขึ้น และมีทักษะตรงตามหน้าที่ที่เหมาะสม ทักษะต่าง ๆ ที่ได้รับการเสริมสร้างให้เกิดขึ้นนั้นจะต้องไม่มุ่งเน้นการแข่งขันกันเพื่อหางานทำ แต่ควรจะเป็นการสร้างเสริมให้สมาชิกของสังคมสร้างสรรค์หน้าที่ของตนที่ควรต่อสังคมตามบทบาทและหน้าที่ที่แตกต่างกันไป

4. จัดให้มีการฝึกอบรมด้านทักษะ ด้วยการฝึกงานอาชีพในธุรกิจระดับ ย่อม และธุรกิจระดับกลางด้วย การสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้กับผู้ที่พร้อมจะเข้ารับ การฝึก

5. ส่งเสริมให้โรงเรียนเกี่ยวกับคำสัจหลักสูตรที่สามารถสร้างเสริมทักษะเพื่อการมีรายได้

6. ริเริ่มการปฏิรูปการศึกษาโดยการดำเนินการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในด้านความต้องการและด้านการได้รับโอกาสในการศึกษาของประชาชนมากยิ่งขึ้น

7. จัดตั้งหน่วยงานที่มีอำนาจทางการศึกษาขึ้นในท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีทักษะและความสามารถที่จะได้มีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผลการศึกษา

8. ส่งเสริมให้มีจำนวนนักเรียน เรียนดีแต่ยากจน ได้เข้าศึกษาใน ระดับมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา โดยการให้ทุนการศึกษา เพื่อให้นักเรียนเหล่านั้น ได้กลับไปพัฒนาท้องถิ่นของตนต่อไป

9. เสริมสร้างความร่วมมือในการจัดการศึกษาจากหน่วยงานต่าง ๆ ให้มากยิ่งขึ้น โดยมีหน่วยงานหลักและหน่วยงานสนับสนุนเพื่อร่วมกันวางแผนดำเนินงานและประเมินผลการจัดการศึกษาร่วมกัน⁵¹

จากข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ การจัดการศึกษาในชนบทเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรในชนบท ของท่านผู้รู้ทั้งหลายที่กล่าวมาแล้วนี้ จะเห็นได้ว่า การจัดการศึกษาในชนบทควรจะให้ความสำคัญทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน โดยต้องคำนึงถึงประชากรส่วนใหญ่ที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ให้เขาเหล่านั้นได้มีโอกาสได้รับความรู้ให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของโลกซึ่งเป็นไปอย่างรวดเร็ว ให้มีโอกาสนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ ไปใช้ในการประกอบอาชีพเพื่อเพิ่มผลผลิตของตน เพื่อเพิ่มพูนรายได้ซึ่งเป็นการยกระดับความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น การจัดหลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท ควรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นหรือชุมชน ให้ประชากรในท้องถิ่นหรือในชุมชนนั้นมีโอกาสร่วมวางแผนการจัดการศึกษาในท้องถิ่นของตน โดยคำนึงถึงประโยชน์ของประชากรในชุมชนนั้น ๆ และประเทศชาติเป็นสำคัญ

⁵¹ Moeljarto Tjakrowinoto, "Education and the Rural Community" in Education for Rural Development ; A Portfolio of Studies, UNESCO (Bangkok : UNESCO Regional Office for Education in Asia and the Pacific, 1982), p. 31-32.

ตอนที่ 3 ข้อมูลและงานวิจัยเกี่ยวกับอำเภอเกาะลมุน

3.1 ประวัติ

คำว่า "ลมุน" เป็นคำมาจากภาษาไตไม่ปรากฏแน่ชัด แต่มีข้อสันนิษฐานต่าง ๆ กันว่า มาจากภาษาจีนไหหลำ "เซ้าบ่วย" ซึ่งแปลว่า "ด่านแรก" หรือประตูแรก ซึ่งชาวจีนไหหลำ ที่มาติดต่อกับชายกับประเทศไทยสมัยก่อน ผ่านมาและพักจอดเรือใช้เรียกชื่อเกาะลมุนแล้ว ออกเสียงเพี้ยนมาเป็น "ลมุน" บ้างก็ว่ามาจากภาษาทมิฬ "ลุ่มอย" ซึ่งแปลว่าคลื่นลม บ้างก็ว่ามาจากภาษามลายู "ลุมย" ที่พวกแขกมลายูมาติดต่อกับชาย บ้างก็ว่ามาจากชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ที่มีอยู่ในภาคใต้คือ "ต้นหมุย"⁵²

การอพยพมาตั้งถิ่นฐานในเกาะลมุน แต่เดิมเกาะลมุนเป็นที่พักหลบพายุของชาวเรือ ต่อมาเห็นว่าเกาะลมุนเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์จึงเริ่มนำครอบครัวมาตั้งถิ่นฐานอยู่จำนวนประชากรของเกาะลมุนจึงเพิ่มขึ้น ระยะเริ่มแรกประชากรเพิ่มขึ้นอย่างช้า ๆ เนื่องจากหวาดเกรงภัยจากโจรสลัดชาวมลายู ซึ่งเมื่อเปลี่ยนแล้วจะจุดลัดรีไปด้วย ต่อมาประชากรจากจังหวัด นครศรีธรรมราชเข้าไปตั้งถิ่นฐานเพิ่มมากขึ้น

อำเภอเกาะลมุน ตั้งเป็นอำเภอตั้งแต่ พ.ศ. 2441 ที่บ้านดอนแดง ตำบลหน้าเมือง โดยมีนายอำเภอ ซึ่งชาวบ้านสมัยนั้นเรียกว่า "พ่อนาย" ปกครองดูแล ต่อมาภรรยาพระยา เจริญราชภักดี ได้บริจาคที่ดินหมู่ที่ 3 ตำบลอ่างทองให้จำนวน 6 ไร่ จึงได้ย้ายมาตั้งอยู่ที่ หมู่ 3 ตำบลอ่างทอง จนถึงปัจจุบันนี้⁵³ โดยมีนายอำเภอทั้งหมด 29 คน ดังรายชื่อต่อไปนี้⁵⁴

1. พระยาเจริญราชภักดี (สิงห์ สุวรรณรักษ์) พ.ศ. 2440-2471
2. พระสุนทรวรนาถ (ลือลือ ณะ นคร) พ.ศ. 2471-2475

⁵²บรรยายสรุป อำเภอเกาะลมุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี 2530, หน้า 1.

⁵³สัมภาษณ์ รุทธิ สุวรรณรักษ์, กรรมการสุขาภิบาล, 7 ธันวาคม 2530.

⁵⁴บรรยายสรุป อำเภอเกาะลมุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตันรับ ฯพณฯ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีและคณะ 18-19 มีนาคม 2531, หน้า 1-2.

3. ขุนอาร์ประจักษ์ (พ้อ ล้อยโพลย์) พ.ศ. 2476
4. ขุนสัมาจรุชน (แกบ นิลกำแหง) พ.ศ. 2476-2479
5. นายจันทร์ สัมบูรณ์กุล พ.ศ. 2479-2480
6. นายกลับ กล่อมมิตร พ.ศ. 2480-2482
7. นายช่าย โยติพุกกะนะ พ.ศ. 2482-2484
8. นายมาโนช พฤตภพ พ.ศ. 2484-2486
9. นายตวน วังละวิบูลย์ พ.ศ. 2486-2488
10. นายเฉลียว วรรณศิลป์ พ.ศ. 2488-2489
11. ขุนเลขคำสันโลภณ (ล็กกล เจริญพานิช) พ.ศ. 2489-2490
12. นายโพธิ์ คำริวาสัย พ.ศ. 2490-2495
13. นายเชษฐ อดมมาตล พ.ศ. 2495
14. นายสนธิ์ ทิพย์มณี พ.ศ. 2495-2500
15. นายกรุง อมาตยานนท์ พ.ศ. 2500-2502
16. นายจรัส ลู่พัฒนกุล พ.ศ. 2502-2508
17. นายดิลก สุทธิกลม พ.ศ. 2508-2513
18. ส.ต.เอื้อน ภาระบุญ พ.ศ. 2513-2514
19. นายล้อม ชูแยะ พ.ศ. 2514-2516
20. ร.ต.กิตติ ทองนาคพันธ์ ร.น. พ.ศ. 2516-2517
21. ร.ต.ภิรมย์ ลู่ภาคกุล พ.ศ. 2517-2518
22. ร.ต.ปรีชา กุลมัย พ.ศ. 2518-2519
23. นายวันชัย ฤกษ์อร่าม พ.ศ. 2519-2520
24. นายสัมบูรณ์ ยัยลั้วลั้ว พ.ศ. 2520-2522
25. ร.อ.กรีชเดช เจริญธนังกุล พ.ศ. 2522-2524
26. นายอมร วิชัยดิษฐ์ พ.ศ. 2524-2526
27. นายวิทยา ปิณฑแพทย์ พ.ศ. 2526-2528
28. นายรัฐชัย ล้าเภทอง พ.ศ. 2528-2530
29. นายวิริยะ เลิศควานางกูร พ.ศ. 2530-

3.2 สภาพปัจจุบัน

เกาะลุ่มยตั้งอยู่ตอนกลางของอ่าวไทย นอกชายฝั่งทะเลทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ห่างจากแผ่นดินใหญ่ประมาณ 20 กิโลเมตร ห่างจากตลาดบ้านดอนอันเป็นที่ตั้งจังหวัดสุราษฎร์ธานี ประมาณ 80 กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 600 กิโลเมตร

เกาะลุ่มยมีขนาดใหญ่เป็นที่สาม ของประเทศรองจากเกาะภูเก็ต และเกาะช้างของจังหวัดตราด มีพื้นที่ 314 ตารางกิโลเมตร เฉพาะตัวเกาะลุ่มย ซึ่งเป็นที่ตั้งของอำเภอมีเนื้อที่ประมาณ 231.36 ตารางกิโลเมตร ส่วนที่เหลือเป็นพื้นที่หมู่เกาะอ่างทอง และเกาะพลวย 82.64 ตารางกิโลเมตร นอกจากเกาะใหญ่อันเป็นที่ตั้งของตัวอำเภอแล้ว ยังมีเกาะอื่น ๆ อีกประมาณ 50 เกาะ

อาณาเขต

- ทิศเหนือ ติดต่อกะเลเขตอำเภอเกาะพังนัง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
 ทิศใต้ ติดต่อกะเลเขตอำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช
 ทิศตะวันออก ติดต่อกะเลอ่าวไทย
 ทิศตะวันตก ติดต่อกะเลเขตอำเภอดอนสัก อำเภอเกาะกาญจนดิษฐ์
 อำเภอไชยา อำเภอกำแพง และอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี⁵⁵

สภาพภูมิประเทศ พื้นที่เกาะลุ่มยตอนกลางของเกาะ มีลักษณะเป็นภูเขา ประมาณ ร้อยละ 53.77 ซึ่งมีโครงสร้างทางธรณีวิทยาต่อเนื่องมาจากเทือกเขาานครศรีธรรมราช ภูเขาหินแกรนิต มียอดสูง 630 เมตร จากระดับน้ำทะเล วางตัวเป็นแนวขวางจากพื้นที่ ด้านตะวันตกเฉียงเหนือ ผ่านกลางตัวเกาะครอบคลุมพื้นที่ด้านตะวันออกทั้งหมด ส่วนพื้นที่ด้าน ตะวันตกเฉียงใต้เป็นภูเขาหินทรายภูเขาเหล่านี้นับเป็นแหล่งต้นน้ำสาธาร มีป่าเบญจพรรณ และส่วนมะพร้าว พื้นที่อื่น ๆ เป็นพื้นที่ราบต่ำ ที่ลุ่มประมาณร้อยละ 5.28 เป็นที่ดอนประมาณ ร้อยละ 33 ที่เหลือเป็นหาดทรายและสันทรายอีกร้อยละ 7.95 ซึ่งมีสภาพเป็นแหลมและอ่าว ที่มีหาดทรายยาว เช่น หาดละไม หาดเจวงน้อย และหาดเจวงใหญ่

นอกจากนี้พื้นที่เกาะลุ่มยยังครอบคลุมพื้นที่เกาะเล็กเกาะน้อยโดยรอบ เช่น เกาะแตน เกาะมัดหลัง ฯลฯ เกาะเหล่านี้มีลักษณะภูมิประเทศคล้ายคลึงกับเกาะลุ่มย โดยมี เหมินเขาตรงกลาง ยายฝั่งเป็นหาดทรายและหาดหิน⁵⁶

สภาพภูมิอากาศ ภูมิอากาศเป็นแบบมรสุมเขตร้อน มี 2 ฤดู คือ ฤดูฝน และฤดูร้อน โดยทั่วไปฝนตกเกือบตลอดปี เนื่องจากได้รับมรสุมเต็มที่ ทั้งมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ จากมหาสมุทรอินเดีย และมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือจากทะเลจีนตอนใต้และอ่าวไทย ลักษณะ อากาศโดยทั่วไปสดชื่นในเกือบทั้งปี⁵⁷

⁵⁵ บรรยายสรุป อำเภอเกาะลุ่มย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ต้อนรับ ๖๗๖ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีและคณะ 18-19 มีนาคม 2531, หน้า 2.

⁵⁶ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, แผนพัฒนาสู่ชาภิบาล เกาะลุ่มย ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมจังหวัดสุราษฎร์ธานี (พ.ศ. 2530-2534), หน้า 2-

⁵⁷ บรรยายสรุป อำเภอเกาะลุ่มย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปี 2530, หน้า 2.

การปกครอง เกาะลุ่มมีการปกครองทั้งในรูปแบบการบริหารราชการ
ส่วนท้องถิ่น คือ เป็นเขตสุขาภิบาลทั้งเกาะ และรูปแบบราชการบริการส่วนภูมิภาค ซึ่งแบ่ง
เขตการปกครองออกเป็น 7 ตำบล 39 หมู่บ้าน ดังนี้

1. ตำบลอ่างทอง มี 6 หมู่บ้าน (หมู่ที่ 6 เกาะพลวยและหมู่เกาะอ่างทอง)
2. ตำบลลิปะน้อย มี 5 หมู่บ้าน
3. ตำบลสังฆาม มี 5 หมู่บ้าน (หมู่ที่ 2 เกาะเตน)
4. ตำบลหน้าเมือง มี 5 หมู่บ้าน
5. ตำบลมะเร็ด มี 5 หมู่บ้าน
6. ตำบลบ่อผุด มี 6 หมู่บ้าน
7. ตำบลแม่ไม้ มี 6 หมู่บ้าน

จำนวนประชากรถึงสิ้นเดือนกุมภาพันธ์ 2531 มีจำนวน 28,481 คน เป็นชาย
13,728 คน หญิง 14,753 คน จำนวนครัวเรือน 7493 ครัวเรือน

การศึกษา การศึกษาในระดับประถมส่วนใหญ่จัดดำเนินการโดยรัฐบาล
คือ สำนักงานประถมศึกษาแห่งชาติ มีโรงเรียน 24 โรงเรียน การศึกษาระดับมัธยมศึกษา
กรมสามัญศึกษา มี 2 โรงเรียน โรงเรียนของเอกชนระดับอนุบาล-ประถมศึกษา 1 โรงเรียน
การศึกษานอกโรงเรียน มีกลุ่มผู้สนใจ 12 หน่วย จัดกลุ่มอาชีพต่าง ๆ จัดกลุ่มและกิจกรรม
สำหรับเยาวชน และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การจัดห้องสมุดประชาชน จำนวน 1 แห่ง จัดที่
อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน 10 แห่ง เพื่อเป็นการเผยแพร่การศึกษา และข่าวสารให้แก่
ประชาชน

การสาธารณสุข การบริการด้านสาธารณสุขของราชการมี โรงพยาบาล
ประจำอำเภอ ขนาด 90 เตียง จำนวน 1 โรง มีแพทย์ 5 คน พยาบาล 50 คน
ทันตแพทย์ 1 คน เภสัชกร 1 คน สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ จำนวน 1 แห่ง
สถานีอนามัย จำนวน 8 แห่ง

การคำสอน ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ (96.80 %) รองลงมา คือ คำสอนอิสลาม 1.88 % คำสอนคริสต์ 1.32 % มีวัดจำนวน 19 วัด ที่พักลงฆ์ 10 แห่ง สำนักสงฆ์ 1 แห่ง โบสถ์คริสต์ 2 แห่ง มัสยิด 1 แห่ง ศาลเจ้า 3 แห่ง

ขนบธรรมเนียมประเพณี ได้แก่ ประเพณีชักพระ ซึ่งจัดขึ้นประมาณกลางเดือน ตุลาคมทุกปี โดยการจัดเรือพนม พระของวัดต่าง ๆ ลอยงามมาก นอกจากนั้นยังมีงาน ส่งกรานต์ การชกมวย

การคมนาคม การคมนาคมระหว่างแผ่นดินใหญ่กับเกาะลุมพินีเฉพาะทางเรือ เท่านั้น ท่าเรือมีอยู่ 2 แห่ง คือ ท่าเรือหน้าทอน และท่าเรือเฟอร์รี่ มีบริการเรือเร็ว เรือกลางคืน เรือเฟอร์รี่ และขณะมีบริษัทบางกอกแอร์เวย์จำกัด ได้สร้างสนามบินที่หมู่ที่ 4 ตำบลบ่อผุด เพื่อเปิดเส้นทางบินระหว่างอำเภอเกาะลุมพินี-กรุงเทพฯ โดยเครื่องบินขนาด ไม่เกิน 20 ที่นั่ง การคมนาคมภายในเกาะลุมพินีถนนสายรอบเกาะชื่อ ถนนทวิราชภูริภักดี ซึ่งเป็นทางหลวงจังหวัดหมายเลข 4169 เป็นถนนสายหลัก ยาวประมาณ 50 กิโลเมตร และยังมีถนนสายย่อยแยกจากถนนสายรอบเกาะเข้าไปสู่หมู่บ้านต่าง ๆ อีก 11 สาย ระยะ ทางยาวประมาณ 40 กิโลเมตร ถนนสายที่กล่าวมาแล้วเป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก สามารถ ใช้ได้ตลอดปี นอกจากนั้นยังมีถนนสายแยกเข้าหมู่บ้านต่าง ๆ อีกหลายสาย ซึ่งเป็นถนนดินลูกรัง เชื่อมต่อระหว่างถนนสายรอบเกาะเข้าหมู่บ้าน และหมู่บ้านถึงอำเภอ และการคมนาคมภายใน หมู่บ้าน ถนนดินลูกรังส่วนที่ใช้เป็นเส้นทางคมนาคมภายในหมู่บ้านยังไม่ได้มาตรฐานและใช้ได้ บางฤดูกาล จำต้องปรับปรุงและซ่อมแซมจัดทำท่อระบายน้ำอยู่มาก

การสาธารณูปโภค การไฟฟ้า แต่เดิมเกาะลุมพินีได้รับบริการไฟฟ้าจาก โรงจักดีเซล ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค สามารถบริการแก่ประชาชน ได้ 37 หมู่บ้าน ต่อมาการไฟฟ้าฯ ได้จัดทำโครงการสร้างเชื่อมโยงระบบจำหน่ายด้วย สายเคเบิลใต้น้ำ จากอำเภอชนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช ไปยังเกาะลุมพินี เป็นระยะทาง 24 กิโลเมตร ซึ่งได้ทดลองใช้มาตั้งแต่วันที่ 17 ธันวาคม 2530 และเปิดใช้เป็นทางการ เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2531 สามารถบริการไฟฟ้าได้ทุกหมู่บ้านทั่วเกาะ

การประปา ลุ่มน้ำบึงกาฬมีการบริการด้านประปาเพียงแห่งเดียว คือ การประปา ลุ่มน้ำบึงกาฬเอภาะลุ่มน้ำ ซึ่งได้นำดิบจากน้ำตกหินลาดคลองสีปะใหญ่ สามารถจ่ายน้ำให้แก่ผู้ใช้ น้ำ ในตลาดหน้าทอนประมาณ 400 ราย ยังไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน

การติดต่อสื่อสาร มีบริการด้านไปรษณีย์โทรเลข 1 แห่ง นอกจากนั้นมีบริการ ด้านวิทยุโทรศัพท์ โทรพิมพ์ ในเขตท้องที่ตลาดหน้าทอนและขณะนี้ได้ขยายไปยังแหล่งท่องเที่ยว ที่สำคัญคือ หาดเจียง ต.บ่อผุด และหาดละไม ต.มะเร็ด อีก 100 หมายเลข และนอกจากนี้ ยังติดตั้งตู้โทรศัพท์ทางไกลสาธารณะในตลาดหน้าทอน ต.อ่างทอง

สภาพเศรษฐกิจ การผลิตลำชาเกษตรนับได้ว่าเป็นโครงสร้างเศรษฐกิจหลัก ของอำเภอเอภาะลุ่มน้ำ พืชเศรษฐกิจหลักที่สำคัญที่สุดของ เอภาะลุ่มน้ำ คือ มะพร้าว รองลงมาคือ ผลไม้ส่วนใหญ่จะปลูกทุเรียน ลำงลำต มังคุด เงาะ และมะม่วงหิมพานต์ พืชผัก พืชไร่มี ปลูกบ้างเพียงเล็กน้อย

การประมง มีเรือทั้งหมด 94 ลำ ส่วนใหญ่เป็นเรือขนาดเล็ก สำหรับหาปลา ยายฝั่ง ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้มีเพียงเล็กน้อย

การท่องเที่ยว ในช่วง 3-4 ปีที่ผ่านมา จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ทำให้ธุรกิจด้านการบริการโรงแรมขยายตัวขึ้น

การรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว ในการรักษาความ สงบเรียบร้อยและความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว ของสถานีตำรวจภูธรเอภาะลุ่มน้ำ มีอัตรา เจ้าหน้าที่ตำรวจทั้งหมด 135 นาย⁵⁸ แยกเป็น

ตำรวจภูธร	100 นาย
ตำรวจน้ำ	12 นาย
ตำรวจท่องเที่ยว	23 นาย

⁵⁸ บรรยายสรุป อำเภอเอภาะลุ่มน้ำ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ต้อนรับ ฯ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีและคณะ 18-19 มีนาคม 2531, หน้า 4-12.

นอกจากนี้ยังมีป้อนยามตำรวจ 3 ป้อม ป้อนยามตำรวจท่องเที่ยวที่หาดเจดอง 1 ป้อม หาดละไม 1 ป้อม และรถลำยตรวจของตำรวจภูธร และตำรวจท่องเที่ยวตรวจตราดูแล ความปลอดภัยให้แก่ประชาชนและนักท่องเที่ยวอยู่ตลอดเวลา

3.3 โครงการพัฒนาอำเภอปี 2530 ของอำเภอเกาะลุมพุก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้กำหนดแนวนโยบายพัฒนาเกาะลุมพุกโดยสรุปดังนี้⁵⁹

ก. นโยบายโดยส่วนรวม

1. เร่งรัดพัฒนาปรับปรุงแหล่งน้ำสะอาด และขยายการชลประทาน และการประปาให้มีประสิทธิภาพทั่วถึง
2. เร่งรัดปรับปรุงการคมนาคมภายในหมู่บ้าน ระหว่างหมู่บ้าน และตำบล และเส้นทางทางท่องเที่ยวให้สามารถใช้ได้ทุกฤดูกาล
3. พัฒนาขยายเขตการบริการไฟฟ้าให้ทั่วถึงทุกหมู่บ้าน
4. ส่งเสริมให้มีการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ โดยให้มีการปลูกพืชแซมในส่วนมะพร้าว หรือเลี้ยงสัตว์ในส่วนมะพร้าว เป็นต้น
5. ส่งเสริมให้เกษตรกร มีความรู้ด้านวิชาการเกษตรในการ ปรับปรุงดูแลรักษาแล้วเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร
6. ส่งเสริม และพัฒนาอาชีพรอง เพื่อเพิ่มรายได้ให้กว้างขวาง
ยิ่งขึ้น
7. จัดให้มีการรวมกลุ่มเกษตรกรทุกระดับ ทุกประเภทใน
การซื้อขายผลผลิต

⁵⁹ แผนพัฒนาอำเภอ ประจำปี 2530 อำเภอเกาะลุมพุก จังหวัดสุราษฎร์ธานี,
หน้า 23-96.

8. เร่งรัดพัฒนาปรับปรุงที่ดิน การปลูกป่าและการอนุรักษ์ป่าไม้
9. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาตนเอง ให้สามารถยืนหยัดได้ด้วยตนเอง แก้ปัญหาของตนเองและหมู่บ้านได้โดยส่วนรวม
10. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาคุณภาพบุคคลด้านทัศนคติ ค่านิยม คำสั่งนา และวัฒนธรรม แก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป
11. ส่งเสริมให้เยาวชนและประชาชน ได้รับโอกาสศึกษาอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง
12. ส่งเสริมการรักษาพยาบาลผู้เจ็บป่วย การให้ความรู้ทางด้านสุขศึกษา การสุขาภิบาล น้ำสะอาดและสิ่งแวดล้อมอย่างทั่วถึง
13. ดำเนินการให้ความคุ้มครอง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และนักท่องเที่ยว
14. ทำนุบำรุงคำสั่งนา พื้นฟูวัฒนธรรม และประเพณีของท้องถิ่น
15. ส่งเสริมเยาวชนและประชาชนให้มีความสนใจกีฬา
16. ส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาทและส่วนร่วมในการพัฒนาทุกระดับ
17. อนุรักษ์สภาพแวดล้อมและสภาพธรรมชาติและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณูปโภคเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ข. วัตถุประสงค์ มี 4 ข้อ คือ

1. วัตถุประสงค์ด้านการบริการสาธารณูปโภค
2. วัตถุประสงค์ทางด้านพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ
3. วัตถุประสงค์ทางก้าการศึกษา คำสั่งนา วัฒนธรรม และการกีฬา
4. วัตถุประสงค์ทางด้านสาธารณสุข

ค. โครงการ

แผนพัฒนาอำเภอเกาะลุมพุก ประจำปี พ.ศ. 2530 มีโครงการ 6 ด้าน คือ

1. ด้านการศึกษา
2. ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ
3. ด้านสังคม คำสั่งและวัฒนธรรม
4. ด้านสาธารณสุขและอนามัย
5. ด้านการเมืองการปกครอง
6. ด้านคมนาคมและสาธารณูปโภค

ในด้านการศึกษา มีโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนา 5 ด้าน คือ

1. การศึกษาเพื่อให้ความรู้พื้นฐานเพื่อพัฒนา
2. การศึกษาเพื่อให้ความรู้พื้นฐานการพัฒนา
3. การศึกษาเพื่อส่งเสริมสุขภาพ อนามัยและสาธารณสุข
4. การศึกษาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและอาชีพ
5. การศึกษาเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครอง

(รายละเอียดของโครงการพัฒนาอำเภอเกาะลุมพุกแสดงไว้ในภาคผนวก)

3.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอำเภอเกาะลุมพุก

ในปี พ.ศ. 2527 สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ได้ทำการสำรวจ เพื่อทำแผนหลักพัฒนาการท่องเที่ยวเกาะลุมพุก เสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผลการสำรวจพบว่า ในขณะที่เกาะลุมพุกได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว แต่ประชาชนในเกาะลุมพุกลดลงเนื่องจากการอพยพออก⁶⁰

ในปีเดียวกัน อำเภอเกาะลุมพุกได้สำรวจสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนในหมู่บ้าน และตำบลต่าง ๆ แล้วนำมาวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการได้ดังนี้

⁶⁰ แผนพัฒนาอำเภอเกาะลุมพุก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปี 2527, หน้า 19-22.

1. ปัญหาด้านบริการสาธารณสุขภาค ประชากรขาดแคลนน้ำเพื่ออุปโภคบริโภค การคมนาคมในหมู่บ้าน ไม่สะดวกทำให้การขนส่งผลิตผลทางการเกษตรออกสู่ตลาดเป็นไป ด้วยความลำบาก
2. ปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพ เกษตรกรขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร ผลิตผลตกต่ำ เนื่องจากมะพร้าวมีอายุหลายปี ขาดปุ๋ยและการบำรุงรักษาที่ถูกต้อง เกษตรกร ยังไม่ยอมรับวิชาการทางเกษตรแผนใหม่เท่าที่ควร เกษตรกรส่วนใหญ่ยังมีการว่างงานแบบแฝง และการว่างงานบางฤดูกาลมาก โดยเฉพาะเกษตรกรชาวสวนมะพร้าว เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ ประโยชน์ในพื้นดินไม่เต็มพื้นที่ ราคาผลผลิตมะพร้าวตกต่ำ สาเหตุเนื่องมาจากการที่น้ำฝนพืช ต่างประเทศถูกส่งมาจำหน่าย เกษตรกรส่วนใหญ่มีความต้องการเงินทุนในการดำเนิน การเกษตรประสบปัญหาการเอารอดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลางเพราะขาดอำนาจในการต่อรอง มีผลทำให้เกษตรกรขายผลผลิตได้ในราคาต่ำ
3. ปัญหาด้านความมั่นคงและความสงบเรียบร้อย เจ้าหน้าที่ขาดเรี่ยวแรงดีพาหนะ ในการปกครองป้องกัน และปราบปรามผู้กระทำความผิดทางทะเล ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของอำเภอ เกาะลุมพินีในด้านความมั่นคง เพราะมีการกระทำความผิดทางทะเลที่เป็นภัยต่อความมั่นคง เช่น การลักลอบระเบิดปลา การทำประมงอวนลากตามชายฝั่ง การลักลอบขนยาเสพติด เมื่อมี การทำความผิดทางทะเลเกิดขึ้น เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถดำเนินการป้องกันและปราบปราม ได้โดยทันที เนื่องจากไม่มีเรือพาหนะ ต้องจัดหาเข้าเรือประมงเอกชนเป็นการไม่สะดวก และขาดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานอย่างยิ่ง สภาพของอำเภอเกาะลุมพินีเป็นเกาะกลางทะเล แต่ไม่มีเรือทางราชการออกไปเยี่ยมเยียนราษฎรตามเกาะต่าง ๆ ทำให้ขาดประสิทธิภาพ ในการปกครอง
4. ปัญหาทางการศึกษา คำสอน และวัฒนธรรม บัณฑิตชีวิตความเป็นอยู่ ของประชาชนเปลี่ยนแปลง กลุ่มเยาวชนมีการเลียนแบบและเอาอย่างนักท่องเที่ยว พระสงฆ์ โดยเฉพาะเจ้าอาวาสยังมีบทบาทในการช่วยพัฒนาท้องถิ่นไม่มากนัก เด็กในวัยเรียนขาดแคลน สื่อการเรียนการสอน ขาดแคลนหนังสือในห้องสมุด ขาดแคลนอุปกรณ์ต่าง ๆ ด้านอนามัย อาหารกลางวัน ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน ยังไม่เพียงพอกับความต้องการ ประชากรยัง

ขาดความเข้าใจในด้านการเกษตร การนำทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะในทะเลมาให้เกิดประโยชน์เพื่อเพิ่มพูนรายได้

5. ปัญหาทางด้านการสาธารณสุข สถานบริการสาธารณสุขยังไม่ทั่วถึง บุคลากรทางสาธารณสุขไม่เพียงพอที่จะให้บริการประชาชน สุขภาพอนามัยของประชากร โดยเฉพาะวัยเด็กยังไม่สมบูรณ์ ยังมีอัตราการตายสูงด้วยโรคอุจจาระร่วงในเด็กวัย 0-5 ปี เด็กยังขาดภูมิคุ้มกันโรค และมีโรคระบาดของพิษสุนัขบ้าในพื้นที่ห่างไกลคมนาคม การรักษาพยาบาล เป็นไปด้วยความยากลำบาก ประชาชนยังขาดแคลนน้ำสะอาดในการบริโภคอยู่มาก

ในปี 2529 ทัศนัย พิทักษ์ ด้วิชัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของสุขาภิบาลเกาะลุ่มย เนื่องจาก สุขาภิบาลเกาะลุ่มยเป็นสุขาภิบาลทั้งอำเภอ มีจำนวนหมู่บ้านมาก ทำให้มีคณะกรรมการสุขาภิบาลใหญ่เกินไป การบริหารงานไม่คล่องตัว ไม่ได้รับงบประมาณจากแผนงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชนบทซึ่งมีขีดจำกัดด้านงบประมาณและขีดความสามารถในการพัฒนาไม่เพียงพอ ประชากรของเกาะลุ่มยมีแนวโน้มลดลงทุกปี เพราะปัญหาด้านอาชีพ เกาะลุ่มยขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค (โดยเฉพาะในชุมชนเล็ก ๆ) ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร ไม่มีการเก็บและกำจัดขยะมูลฝอยที่ดี ผลผลิตทางด้านเกษตรตกต่ำอันเนื่องมาจากมะพร้าวพันธุ์เก่าขาดการดูแลเอาใจใส่ ประชากรว่างงาน ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มีการอพยพออกจากพื้นที่มาก⁶¹

นอกจากนี้ แผนพัฒนาอำเภอประจำปี 2530 ของอำเภอเกาะลุ่มย ได้กล่าวถึงอุปสรรคที่ทำให้การพัฒนาอำเภอเกาะลุ่มยไม่บรรลุวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ

1. ขาดการสนับสนุนจากส่วนกลาง
2. ขาดเจ้าหน้าที่ผู้ชำนาญเฉพาะด้าน⁶²

⁶¹ ทัศนัย พิทักษ์, "โครงสร้างองค์กรและบทบาทหน้าที่คณะกรรมการสุขาภิบาลเกาะลุ่มย" สารนิพนธ์นักศึกษาลัทธิศึกษานิเทศศาสตร์บริหารงานพัฒนาชุมชน" วิทยาลัยการพัฒนชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2529, หน้า 38-39.

⁶² แผนพัฒนาอำเภอประจำปี 2530 อำเภอเกาะลุ่มย จังหวัดสุราษฎร์ธานี, หน้า 14.

จากข้อมูลและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอำเภอเกาะลันตา ตั้งได้กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า ชาวเกาะลันตาประสบปัญหาขาดแคลนน้ำเพื่ออุปโภคบริโภค น้ำใช้ในการเกษตร ผลผลิตมะพร้าว ราคาตกต่ำ เกษตรกรประสบปัญหาการเอาธิดาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง การขนส่งผลผลิตทางการเกษตร ออกสู่ตลาดไม่สะดวก ด้านการศึกษา เด็กในวัยเรียนขาดแคลนสื่อการเรียน การบริการด้านอนามัยและอาหารกลางวันแก่เด็กนักเรียนยังไม่เพียงพอ เยาวชนมีการเสียนบวหนักท่องเที่ยว การให้ศึกษานอกระบบโรงเรียนยังไม่ทั่วถึง เจ้าหน้าที่อำเภอไม่มีรถยนต์ เป็นพาหนะในการออกเยี่ยมเยียนดูแลทุกข์สุขของราษฎรตามเกาะต่าง ๆ และปราบปราม ผู้กระทำความผิดทางทะเล ซึ่งปัจจุบันนี้รัฐได้จัดโครงการพัฒนาเกาะลันตา พยายามแก้ไข เช่น ปรับปรุงบ่อน้ำดื่มให้ประชาชนใช้อุปโภคบริโภค สร้างท่าบกกันน้ำ สร้างฝายน้ำล้น เพื่อให้มีน้ำใช้ในการเกษตร มีการปรับปรุงถนนรอบเกาะ เพื่อให้การคมนาคมสะดวกขึ้น มีการให้บริการ การจัดหาอาหารกลางวัน และการเสริมภูมิคุ้มกันโรคแก่เด็กนักเรียน และให้บริการด้านอนามัยแก่ประชาชนทั่วไป มีการจัดหน่วยอบรมประชาชนตามตำบลต่าง ๆ และจัดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านเพิ่มเติม นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ เช่น เกษตรอำเภอ ปศุสัตว์อำเภอ ประมงอำเภอ ได้บริการความรู้ด้านเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการเกษตรแก่เกษตรกร เพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร การเลี้ยงสัตว์ และเลี้ยงปลาน้ำจืด เพื่อเพิ่มรายได้แก่เกษตรกร และเจ้าหน้าที่อำเภอได้ฝึกอบรมอาชีพต่าง ๆ แก่ประชาชน เช่น การผลิตของที่ระลึกโดยใช้วัสดุในท้องถิ่น ด้านการปกครอง อำเภอได้ดำเนินการของงบประมาณจากส่วนกลางเพื่อจัดซื้อรถยนต์ เป็นพาหนะในการออกเยี่ยมเยียนประชาชนที่อาศัยอยู่ตามเกาะต่าง ๆ และปราบปราม ผู้กระทำความผิดกฎหมายทางทะเล เหล่านี้เป็นต้น